

Akceptuję

Marlena Maląg

.....
Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

**MINISTERSTWO
RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ**

***Program
„Opieka 75+” na rok 2020***

Warszawa, styczeń 2020 r.

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	3
I. Podstawa prawna programu.....	4
II. Ogólne dane	4
III. Cele programu.....	6
IV. Adresaci programu.....	7
V. Zakres podmiotowy i przedmiotowy programu.....	7
VI. Finansowanie programu oraz warunki przyznawania gminom środków budżetu państwa przeznaczonych na realizację programu	9
VII. Zasady podziału środków budżetu państwa na realizację programu	9
VIII. Zadania podmiotów uczestniczących w realizacji programu	10
IX. Monitoring programu.....	11

Wstęp

Wprowadzenie zmian w krajowej polityce społecznej, wyznaczenie nowych kierunków działań wobec rodzin i ich członków zamieszkujących na terenie Polski oraz zachodzące procesy demograficzne, jak również doświadczenie zdobyte podczas realizacji programu „Opieka 75+” w latach poprzednich spowodowało opracowanie oraz ogłoszenie kolejnej edycji ww. programu na rok 2020, który ma na celu zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej.

Konieczność dalszego udzielania wsparcia finansowego gminom w ww. zakresie wynika z coraz bardziej zauważalnych i postępujących procesów demograficznych, prowadzących do starzenia się społeczeństwa.

Jedną z form wspierania osób starszych określoną w przepisach o pomocy społecznej są usługi opiekuńcze, w tym również specjalistyczne usługi opiekuńcze, których głównym celem jest pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych oraz zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

Liczba osób korzystających z tej formy wsparcia stale rośnie, a główną grupą jej beneficjentów są osoby w wieku 75 lat i więcej, często mieszkające samotnie.

Niekorzystna sytuacja demograficzna jest szczególnie widoczna w małych gminach, w których proces starzenia się społeczeństwa zachodzi znacznie szybciej niż w skali kraju. Z uwagi na fakt, że organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym usług specjalistycznych, jest zadaniem własnym gmin, finansowanym z ich środków własnych, zapewnienie tego rodzaju usług może być utrudnione, szczególnie w małych gminach. Średni dochód gminy w Polsce wynosi 1 225,94 zł na mieszkańca, natomiast w gminach do 60 tys. mieszkańców wynosi 1 212,79 zł.

W związku z powyższym w odpowiedzi na wyzwania, jakie stawiają przed Polską zachodzące procesy demograficzne została opracowana kolejna edycja przedmiotowego programu na 2020 r., który ma na celu zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, dla osób w wieku 75 lat i więcej, które mieszkają na terenach gmin do 60 tys. mieszkańców.

I. Podstawa prawna programu

Program „Opieka 75+”, zwany dalej „programem”, stanowi informację zawierającą wskazówki dotyczące możliwości uzyskania wsparcia finansowego przez gminy w roku 2020 w zakresie realizacji zadania własnego o charakterze obowiązkowym, określonego w art. 17 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1507 z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o pomocy społecznej”, tj. świadczenia usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług, w miejscu zamieszkania (z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi).

W ramach programu wsparcia finansowego dla gmin udziela się na podstawie art. 115 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, przy czym wysokość dotacji celowej z budżetu państwa nie może przekroczyć 50% kosztów realizacji zadania.

II. Ogólne dane

Diagnozę wykonano przy założeniu, że program adresowany jest do małych gmin, tj. gmin do 60 tys. mieszkańców: wiejskich, miejskich i miejsko-wiejskich. Do wykonania wyliczeń szacunkowych korzystano z danych dostępnych w Informatorium Głównego Urzędu Statystycznego (Baza Danych Lokalnych), ze sprawozdania resortowego Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej MRPiPS-03 – *Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2017-2018* oraz ze sprawozdania jednorazowego znak: DPS-III-126-JS/2018, pod tytułem: „Realizacja usług opiekuńczych wg form zatrudnienia w 2018 r.”, wykonanego w Centralnej Aplikacji Statystycznej w maju 2018 r. w ramach prac Departamentu Pomocy i Integracji Społecznej.

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze

Organizowanie oraz świadczenie usług opiekuńczych jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym, finansowanym ze środków własnych gminy. Jest to forma wspierania osób, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób. Głównym celem usług opiekuńczych jest pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, świadczenie opieki higienicznej lub pielęgnacji zalecanej przez lekarza oraz zapewnienie – w miarę możliwości ośrodka pomocy społecznej – kontaktów z otoczeniem.

Corocznie obserwuje się wzrost liczby osób korzystających z usług opiekuńczych. Z analizy rocznych sprawozdań MRPiPS-03 wynika, że w roku 2018 w stosunku do roku 2017 w gminach wiejskich, miejskich oraz miejsko-wiejskich nastąpił wzrost o 6% liczby osób, którym w drodze decyzji administracyjnych przyznano usługi opiekuńcze (z 100 720 osób w roku 2017 do 106 939 osób w roku 2018), co jednocześnie wpłynęło na wzrost rok do roku liczby tych świadczeń o 3,7% (z liczby 32 669 268 świadczeń w roku 2017 do 33 867 324 w roku 2018) oraz na wzrost o 8,8% przeznaczonych na te usługi środków finansowych – (z kwoty 540 761 097 zł w roku 2017 do 588 385 272 zł w roku 2018).

Z kolei liczba osób, którym w drodze decyzji administracyjnych przyznano specjalistyczne usługi opiekuńcze wzrosła w roku 2018 o 19% w porównaniu do danych za rok 2017 (w roku 2017 świadczenie tego rodzaju przyznano 5 025 osobom, a w roku 2018 – 5 991 osobom). Jednocześnie o ok. 6,5% wzrosła liczba świadczeń w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych – (z liczby 1 268 573 świadczeń w roku 2017 do liczby 1 350 892 świadczeń w roku 2018) oraz wzrosły o ok. 22% nakłady finansowe z tego tytułu (w roku 2017 na specjalistyczne usługi opiekuńcze przyznano 22 036 052 zł, a w roku 2018 – 26 864 958 zł).

W roku 2018 pomocą w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, objęto 112 930 osób, czyli o ok. 7% więcej (ponad 7 tys. osób) niż w roku 2017, w którym to pomocą objęto 105 745 osób. Na realizację usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, w roku 2018 przeznaczono środki w wysokości ponad 615 mln zł i jest to wzrost o 9% w porównaniu do roku 2017, w którym na ten cel przeznaczono ponad 562 mln zł.

Program jest odpowiedzią na obserwowany wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze dla osób w wieku 75 lat i więcej.

Celem programu jest wsparcie finansowe samorządów gminnych w realizacji tego zadania w gminach do 60 tys. mieszkańców: wiejskich, miejskich i miejsko-wiejskich, które realizują usługi opiekuńcze samodzielnie (tj. przez pracowników ośrodków pomocy społecznej, urzędów gmin, lub innych gminnych jednostek organizacyjnych) lub poprzez zlecenie realizacji przedmiotowego zadania organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, tj. organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2019 r. poz. 688 i 1570) – zwanej dalej „ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie” oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 3 tej ustawy lub poprzez zakup przedmiotowych usług od podmiotów sektora prywatnego.

Świadczenie usług opiekuńczych w gminach

Z analizy danych wynika, że w niektórych gminach usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są jednocześnie zarówno przez pracowników zatrudnionych przez jednostkę organizacyjną gminy (ośrodek pomocy społecznej), jak i przez zlecenie wykonania tych usług oraz poprzez ich zakup od podmiotów prywatnych.

Z przeprowadzonego w maju 2018 r. sprawozdania jednorazowego skierowanego do gmin wynika, że w 2017 r. **898 gmin** świadczyło usługi opiekuńcze poprzez zatrudnienie opiekunek przez ośrodki pomocy społecznej lub gminy na umowę o pracę – etat, **665 gmin** zakupiło usługi opiekuńcze poprzez ogłoszenie przetargu (firma/osoba) w oparciu o ustawę z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz.1843), zapytanie ofertowe, **142 gminy** zleciło realizację usług opiekuńczych organizacjom pozarządowym w trybie konkursowym w drodze ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a **269 gmin** stosowało mieszaną formę realizacji przedmiotowego zadania.

Odsetek gmin, które nie świadczyły usług opiekuńczych w roku 2018 wyniósł 13%. To o 2 % mniej niż w roku 2017. Liczbowo powyższe dane przedstawiają się następująco:

- 2017 r. – 379 gmin, które nie realizowały usług opiekuńczych,
- 2018 r. – 331 gmin, które nie realizowały usług opiekuńczych.

III. Cele programu

Strategicznym celem programu jest poprawa dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej, które są osobami samotnymi (zgodnie z art. 6 pkt 9 ustawy o pomocy społecznej), lub są osobami samotnie gospodarującymi (zgodnie z art. 6 pkt 10 ustawy o pomocy społecznej) a także tych, które pozostają w rodzinie.

Program jest elementem polityki społecznej państwa w zakresie:

1. Zapewnienia ww. osobom wsparcia i pomocy adekwatnej do potrzeb i możliwości wynikających z wieku i stanu zdrowia, w ramach usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych.
2. Poprawy jakości życia osób w wieku 75 lat i więcej.

3. Umożliwienia gminom rozszerzenia oferty usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej.
4. Wsparcia finansowego gmin w wypełnianiu zadań własnych o charakterze obowiązkowym.

IV. Adresaci programu

Program adresowany jest do gmin do 60 tys. mieszkańców, w tym:

- 1) gmin wiejskich;
- 2) gmin miejskich;
- 3) gmin miejsko-wiejskich.

W ramach programu gmina może skorzystać z dofinansowania ze środków budżetu państwa na świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, jeżeli:

- 1) dane świadczenie realizuje samodzielnie tj. przez pracowników ośrodka pomocy społecznej, urzędu gminy lub innych gminnych jednostek organizacyjnych (zatrudnionych na umowę o pracę)
lub
- 2) zleca realizację przedmiotowego zadania organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, tj. organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 3 tej ustawy
lub
- 3) kupuje usługi opiekuńcze od podmiotów sektora prywatnego.

V. Zakres podmiotowy i przedmiotowy programu

1. Program zakłada wsparcie finansowe gmin w zakresie świadczenia usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej, spełniających warunki do udzielenia pomocy wskazane w ustawie o pomocy społecznej.
2. Program rekomenduje nie pobieranie odpłatności za usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone dla osób w wieku 75 lat i więcej, których dochód nie przekracza 250% obowiązującego od 1 października 2018 r. kryterium dochodowego określonego w art. 8 ustawy o pomocy społecznej.

3. Środki finansowe z programu mogą być przeznaczone na:

- 1) dofinansowanie do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób, którym przedmiotowe usługi były świadczone w ramach programu i będą kontynuowane w roku 2020;
  - 2) dofinansowanie do usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób, którym w roku 2019 te usługi nie były świadczone;
  - 3) dofinansowanie do zwiększenia liczby godzin usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej;
4. W ramach programu dopuszcza się następujące sposoby realizacji przez gminę usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych, tj. poprzez:
- 1) zatrudnianie opiekunek na podstawie umowy o pracę (jedynie w zastępstwie opiekunki przebywającej na urlopie wypoczynkowym lub zwolnieniu lekarskim gmina ma możliwość realizacji przedmiotowych usług opiekuńczych w wybranej przez siebie formie);
  - 2) zlecenie wykonania przedmiotowego zadania organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, tj. organizacjom pozarządowym wymienionym w art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 3 tej ustawy;
  - 3) zakupienie usług opiekuńczych od podmiotów sektora prywatnego.
5. W zapotrzebowaniu na środki z rezerwy celowej budżetu państwa gmina zobowiązana jest wskazać stawkę za godzinę świadczenia usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych określoną w uchwale rady gminy.
6. Kosztem realizacji zadania jest wydatek, jaki ponosi gmina w związku ze świadczeniem usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych osobom w wieku 75 lat i więcej, które mieszczą się w zakresie przedmiotowym programu.

Koszt realizacji zadania wylicza się poprzez pomnożenie całkowitej liczby godzin np. usług opiekuńczych przyznanej decyzją administracyjną osobie w wieku 75 lat i więcej na rok 2020 przez koszt 1h usług opiekuńczych określony w uchwale rady gminy.

Do kwoty wyliczonej zgodnie z ww. metodą, gmina może uzyskać dofinansowanie w wysokości do 50%.

VI. Finansowanie programu oraz warunki przyznawania gminom środków budżetu państwa przeznaczonych na realizację programu

1. W ramach programu gminom udziela się wsparcia finansowego na podstawie art. 115 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej.
2. Gmina może finansować usługi opiekuńcze dla osób objętych przedmiotowym programem **od 1 stycznia 2020 r.**
3. Gmina może otrzymać dotację celową na realizację działań przewidzianych programem, jeżeli udział środków własnych gminy wynosi nie mniej niż 50% przewidywanych kosztów realizacji zadania.
4. Gmina zgłasza roczne zapotrzebowanie na środki z rezerwy celowej budżetu państwa na realizację usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych w ramach programu wypełniając formularz zapotrzebowania, który jest udostępniany przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS).
5. Dotację z rezerwy celowej przekazuje wojewoda.
6. Niewykorzystana kwota dotacji podlega zwrotowi na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 869 i 1649).
7. Środki, o których mowa w pkt 1, zaplanowane są w rezerwie celowej budżetu państwa przeznaczonej na zadania określone w ustawie o pomocy społecznej.

VII. Zasady podziału środków budżetu państwa na realizację programu

1. Propozycję podziału środków rezerwy celowej budżetu państwa na realizację programu opracowuje minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego.
2. Wojewodowie przy opracowywaniu zapotrzebowania na środki z rezerwy celowej na realizację programu uwzględniają zapotrzebowanie zgłoszone przez gminy, które realizują usługi opiekuńcze poprzez:
  - 1) zatrudnianych na etat pracowników ośrodków pomocy społecznej, urzędów gmin lub innych gminnych jednostek organizacyjnych;
  - 2) zlecenie wykonania przedmiotowego zadania organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, tj. organizacjom pozarządowym

wymienionym w art. 3 ust. 2 oraz ust. 3 pkt 1 i 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;

3) zakupienie usług opiekuńczych od podmiotów sektora prywatnego.

3. Gminy, zgłaszając do właściwego wojewody zapotrzebowanie na środki z rezerwy celowej na dofinansowanie realizacji usług w ramach programu, uwzględniają w szczególności:

- 1) przewidywaną liczbę osób w wieku 75 lat i więcej, dla których usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze będą świadczone w miejscu zamieszkania przy udziale dotacji celowych z budżetu państwa;
- 2) przewidywaną liczbę godzin usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej, korzystających z programu, i które będą miały kontynuowane świadczenie tych usług w 2020 r.;
- 3) przewidywaną liczbę godzin usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej, które nie korzystały z usług w 2019 r.;
- 4) przewidywane zwiększenie liczby godzin usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób w wieku 75 lat i więcej.

VIII. Zadania podmiotów uczestniczących w realizacji programu

1. Do zadań ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego należy:

- 1) opracowanie programu;
- 2) dokonanie podziału środków rezerwy celowej, zaplanowanej w ustawie budżetowej na rok 2020 na zadania określone w ustawie o pomocy społecznej na województwa, z przeznaczeniem na realizację programu;
- 3) składanie wniosku do ministra właściwego do spraw budżetu w zakresie podziału środków rezerwy celowej, o której mowa w pkt 2, na województwa z przeznaczeniem na realizację programu;
- 4) przygotowanie wzoru sprawozdania z realizacji programu;
- 5) monitorowanie realizacji programu za pośrednictwem wojewodów;
- 6) dokonanie analizy rocznych sprawozdań wojewódzkich z realizacji programu oraz sporządzenie sprawozdania zbiorczego.

2. Do zadań wojewody należy:

- 1) udzielanie informacji gminom i osobom zainteresowanym o zasadach działania programu;
- 2) ocena złożonego przez gminy zapotrzebowania na środki finansowe;
- 3) składanie do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego zapotrzebowania na środki rezerwy celowej na realizację programu;
- 4) przekazanie do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego rocznego sprawozdania wojewódzkiego z realizacji programu;
- 5) kontrola i nadzór nad realizacją zadań realizowanych przez gminy województwa w ramach programu.

3. Do zadań gminy (wójta, burmistrza, prezydenta miasta) należy:

- 1) składanie zapotrzebowania na środki finansowe na realizację programu do właściwego wojewody;
- 2) koordynowanie programu w gminie;
- 3) przekazanie wojewodzie rocznego sprawozdania z realizacji programu w ujęciu opisowym i tabelarycznym.

IX. Monitoring programu

1. Roczne sprawozdanie o sposobie realizacji programu wójt, burmistrz, prezydent miasta przekazuje do wojewody w terminie do dnia 31 stycznia 2021 r.
2. Wojewoda przekazuje do ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego roczne sprawozdanie z realizacji programu, według określonego wzoru w terminie do dnia 20 lutego 2021 r.
3. Sporządzenie sprawozdania zbiorczego z realizacji programu w terminie do dnia 17 kwietnia 2021 r. należy do zadań ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego.

ZASTĘPCA DYREKTORA
DEPARTAMENTU POMOCY
I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Justyna Pawlak

29.01.2020 r.

DYREKTOR
Departamentu Pomocy
i Integracji Społecznej

Krzysztof Hławiczko

30.01.2020

11

SEKRETARZ STANU

Iwona Michalek